

ГЛОБАЛЬНЕ ГІБРИДНЕ ПРОТИБОРСТВО ТА РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА

*Калиновський Ю.Ю., доктор філософських наук, професор
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

*Чалапко В.В., аспірант кафедри філософії
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»*

XXI сторіччя означилося посиленням глобального гібридного протиборства між низкою впливових гравців на «великій шахівниці», які почали реалізовувати свій лідерський потенціал та прагнути впливати на нові регіони світу, створювати союзи з країнами-сателітами. Основна боротьба розгорнулася між такими геополітичними суб'єктами як США, ЄС, Китай та Росія. У подальшому оформилась тенденція протистояння на міжнародній арені між демократичними та авторитарними режимами, які використовують для досягнення геостратегічної переваги над конкурентами комплекс політичних, економічних, інформаційних, військових, духовно-культурних та інші методів, що є ознакою гібридності. Російсько-українська війна у цьому контексті розглядається низкою дослідників як продовження глобального гібридного протистояння задля створення нового світового порядку.

Аналізуючи перебіг російсько-української війни, яка почалась у 2014 році й має ознаки гібридності, фахівці стверджують, що контроль над Україною для В. Путіна розглядався як завдання мінімум. Завдання максимум – це контроль над Європою, і його також можна поділити на мінімальне та максимальне. Максимальне – це розвалити Європейський Союз, а мінімальне – перетворити його на недієздатну організацію у такий спосіб: створити передумови для виникнення в країнах ЄС соціально-економічних проблем, у тому числі заворушень і протестів; підтримувати європейські ультраправі та ультраліві партії та політичні рухи, що спричинять трансформацію свідомості базового електорату від підтримки ключових європейських цивілізаційних цінностей до «усвідомлення» суперечностей всередині європейських країн; провокувати та підтримувати суперечності між країнами ЄС, передусім між країнами Західної та Центральної Європи, країнами Східної Європи та Балтії, а в ідеалі – між Європейським Союзом та США. Останніми роками Росія витратила величезні кошти для створення російських організацій у Європі, підкупу політиків і ЗМІ, які б впливали на настрої населення в ЄС [1, с. 49].

В той же час на офіційному рівні у Концепції зовнішньої політики Російської Федерації від 2016 року мова йде про те, що російська політика в Євро-Атлантичному регіоні у довгостроковій перспективі орієнтована на формування спільного простору миру, безпеки і стабільності, заснованому на принципах

неподільності безпеки, рівноправної співпраці та взаємній довірі. У тому ж документі Росія відкрито визнає Захід супротивником у боротьбі «за домінування ключових принципів організації майбутньої міжнародної системи». Інше поле протистояння із Заходом Кремль визначає в ціннісному вимірі. На офіційному рівні Москва визнає наявність ціннісних відмінностей між світоглядними орієнтирами Заходу та Росії, навіть наголошує на існуванні «суперництва ціннісних орієнтирів» у сучасному світі [2, с. 133-134].

Вочевидь, Росія застосовувала й застосовує гібридні методи боротьби з демократичним світом, використовуючи методи економічного тиску, військового втручання, шпигунсько-розвідувальні та інформаційно-психологічні операції, політико-дипломатичний вплив й різні види відвертого шантажу – від газового до ядерного.

Останній рік російсько-української війни суттєво змінив геополітичний ландшафт. Зокрема, війна призвела до консолідації держав-членів Північноатлантичного альянсу, зміцнення воєнного потенціалу, активізації оборонної діяльності та розширення НАТО, зокрема за рахунок приєднання до нього традиційно нейтральних Фінляндії та Швеції, які через російську загрозу 18 травня 2022 р. подали офіційні заявки на вступ до Альянсу. Російсько-українська війна також вплинула на часткове послаблення протистояння двох наддержав – США й Китаю. 18 березня 2022 р. відбулися переговори між головою КНР Сі Цзіньпіном і американським президентом Дж. Байденом, під час яких обговорювалась також ситуація в Україні, щодо якої китайський лідер заявив, що «конфлікт в Україні не відповідає нічийим інтересам». Війна також вплинула на певне ускладнення взаємовідносин РФ із партнерами по БРІКС та ОДКБ, які змушені реагувати на російську агресію проти України, враховуючи обурення нею світового співтовариства. Наприклад, Індія дотримується в цьому питанні позиції «позитивного нейтралітету», не підтримує дії РФ в Україні, не сприймає так звані референдуми проведені на окупованих територіях, і виступає за мирне врегулювання «військового конфлікту». Казахстан, своєю чергою, не визнає самопроголошені республіки «ДНР/ЛНР». Азербайджан теж шукає формат відносин з Україною та Росією, щоб не увійти в російсько-українську війну, водночас надаючи Україні гуманітарну допомогу, а азербайджанські медіа часто виступають з проукраїнських позицій. Інших сусідів та союзників РФ також лякає її агресія проти України [3, с. 14-15].

Незважаючи на зовнішнє послаблення протиборства між Китаєм та США, цей вектор гібридної глобальної боротьби несе у собі приховані небезпеки і у будь-який момент може активізуватись з новою силою. Китай вичікує слушного моменту, щоб почати діяти більш інтенсивно. Як зазначає В. Константинов, на тлі російсько-української війни повним ходом розгортається інша – холодна війна США та КНР. Близький Схід став першою заявкою на перетворення її на справді глобальний конфлікт. Як відомо під кінець минулого року офіційний

Пекін вийшов із фактичної самоізоляції, знову ставши одним із найпомітніших гравців у світовій політиці. Для нас у фокусі уваги опинилися китайський «мирний план» та китайсько-російські переговори на вищому рівні. Але наймасштабніші зрушення в політиці Пекіна останніх місяців відбулися на Близькому Сході. Власне, нинішній китайський камбек розпочався в цьому важливому регіоні: у грудні Сі Цзіньпін вирушив до Ер-Ріада з першим закордонним візитом постковідного періоду. Після насиченої поїздки китайського лідера на Аравійський півострів були візит іранського президента Ібрагіма Раїсі до Пекіна і, нарешті, підписання за посередництва КНР саудівсько-іранської угоди. Всі зазначені події вклялися в неповних три місяці, що свідчить не тільки про ретельну підготовку цих кроків, а й про наявність у Китаю стратегічного плану [4].

Можна стверджувати, що перебіг гібридного протиборства між Китаєм та США буде детермінувати до певної міри ситуацію й в Україні: ступінь акцентуації на проблемах нашої держави, об'єми фінансово-економічної та воєнної допомоги з боку США.

Загалом, в наш час активно формується нова глобальна соціальна реальність, яка діалектично поєднується з локальною мережевою соціальною реальністю. Світ на глобальному й локальному рівнях стикається з ускладненням соціокультурної динаміки суспільства, небаченими раніше біфуркаціями, новими різновидами агресії та силового протиборства. В умовах глобалізації конкретні культури, зазнаючи змін, починають не тільки активно протидіяти, але й рефлексувати, прагнучи підтримувати свою ідентичність, нерідко залучаючи для цього різноманітні сучасні засоби й способи ведення війни. Нові соціокультурні реалії несуть екзистенційну невизначеність і ризики. Сучасній людині доводиться жити без стійких орієнтирів, довготривалих чинників порядку, загально визнаних авторитетів. Одним з результатів мережевих гібридних впливів є зростання рівня переконаності в тому, що нові соціокультурні реалії перестають бути однозначно «хорошими» або «ворожими»; вони є амбівалентними, оскільки несуть у собі не тільки очевидні блага, але й здебільшого приховані небезпеки. У таких умовах соціальна нестабільність починає сприйматись суспільною думкою та окремими громадянами як закономірне явище. Водночас, у ситуації хаосу суспільство, держава та людина закономірно шукають модель порядку, яка б забезпечила їм прогнозоване й стабільне існування [5, с. 94-95].

Таким чином, російсько-українська війна є каталізатором низки тенденцій у глобальному гібридному протиборстві: по-перше, посилення консолідації близьких за інтересами та політичними режимами країн – демократичних (США, Канада, країни ЄС, Україна тощо) та авторитарних (Росія, Китай, Іран, Північна Корея та ін.); по-друге, сформувався пул країн, які намагаються підтримувати справжній або удаваний нейтралітет щодо російсько-української війни (Швейцарія, Індія, азійські країни тощо). Безсумнівно, російсько-українська війна вже змінила світ та своїми наслідками буде змінювати його й на далі. На нашу думку,

глобальне гібридне протиборство буде лише посилюватись, оскільки «старий» світовий порядок має ознаки системної кризи, а «новий» міжнародний порядок лише формується.

Список використаних джерел

1. Кучик О., Гогоша О. Геополітичні виміри військово-політичних інтересів РФ у російсько-українському конфлікті. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. 2016. Вип. 39. С.46-52.
2. Режим Путіна: перезавантаження-2018 / М. М. Розумний (заг. ред.), Я. В. Бережний, І. В. Валюшко, Р. В. Власенко, Д. М. Горелов, В. С. Караваєв, А. В. Лепіхов, І. А. Павленко, В. О. Семененко, О. В. Снігир. Київ: НІСД, 2018. 480 с.
3. Віднянський С. Україна – Європейський Союз: новий етап взаємовідносин в умовах російсько-української війни 2014-2022 рр. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2022. № 31. С. 10-37.
4. Константинов В. Між США і Китаєм розгортається холодна війна: де зараз головний фронт. *Дзеркало тижня*. 1 квітня 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/POLITICS/mizh-ssha-i-kitajem-rozhortajetsja-kholodna-vijna-de-zaraz-holovnij-front.html> (дата звернення: 2.05.2023).
5. Інформаційно-комунікаційна безпека: сучасні тренди: моногр. / Бровко О. О. [та ін.]; за заг. ред.: Курбана О. В., Лісневської А. Л. Київ: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 392 с.